

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Lemme Kramp
LAULUMÄNGUDE KASUTAMINE 5-7 AASTASTE LASTE
ÕPPETEGEVUSTES PÕLVA MAAKONNA LASTEAEDADES
bakalaureusetöö

Juhendajad: peaspetsialist Maria Jürimäe
õpetaja Marju Järvpõld

Tartu 2017

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	3
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE	4
1.1 Õppetegevused lasteaias	4
1.2 Mängu olulisus õppimisel.....	5
1.3 Laulumängude olemus, mõiste ja liigitus	6
1.4 Laulumängude kasutamise eesmärgid	8
1.4.1 Laulumäng kui lauluoskuse arendaja.	8
1.4.2 Laulumäng kui muusikalis-rütmiline liikumine.....	9
1.4.3 Laulumäng sotsiaalsete oskuste kujundajana.....	10
1.4.4 Laulumäng kui pärimuskultuuri kandja.	11
1.5 Varasemad uurimused	12
1.6 Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	13
2. METOODIKA.....	13
2.1 Valim	14
2.2 Mõõtevahend	15
2.3 Protseduur.....	15
3.TULEMUSED.....	15
4. ARUTELU	21
KOKKUVÕTE.....	23
SUMMARY	24
TÄNUSÕNAD.....	25
AUTORSUSE KINNITUS	25
KASUTATUD KIRJANDUS	26
Lisad.....	29

SISSEJUHATUS

Lasteaial on täita oluline roll lapse üldise ja muusikalise arengu seisukohalt: panna alus, millele luuakse edaspidine huvi tundmine ja armastus muusika vastu, lapse muusikalise maitse kujundamine ning toetada soovi ennast muusikaliselt loovalt väljendada (Muldma, 2008). On autoreid, kes leiavad, et muusikaline tegevus lasteaias on kogu arendustegevuse raam. Muusika kaudu saab märkamatult õppida lugema, arvutama, teistega arvestama, eelkõige aga hoidma oma kodu ja säilitama rahvuskultuuri (Kivi & Meeksa, 2011).

Rahvuslik identiteet, seotus oma keele ja kultuuriga, oma ajaloolise koduga, annab igale inimesele ning kogu rahvale kindla toe ja jalgealuse. Eestimaa eestlaste põlise asualana on ainus koht kogu maailmas, kus on võimalik kindlustada eesti rahvuse ja kultuuri säilimine (Rüütel, 1999).

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) §17 valdkond „Mina ja keskkond“ taotletud õpiväljundina väärtustab laps nii eesti kultuuritraditsioone kui oma rahvuse kultuuritraditsioone. Kultuuritraditsioonide väärtustamisel ja eesti rahvakommete, tavade edasiandmisel on oluline koht laulumängudel.

Laulumängud kui rahvaloomingu liik on sajandite jooksul muutunud koos üldise elukäsitusega ja koos teiste kultuurinähtustega (Mirov, 1998). Laulumängudes väljendub inimese suhtumine ümbritsevasse ellu, oma toimetustesse ning ühiskondlikku korda. Need kajastavad tema tundeid, mõtteid, elamusi. Oma emotsionaalsuse ja loominguilise iseloomu tõttu olid mängud tähtsal kohal ümbritseva maailma tunnetamisel ning füüsilise ja moraalse kasvatuse vahendiks (Tampere, 1958).

Laulumäng on laulu saatel liikumine, milles laulu meelde jääv meloodia teeb mängimise lihtsamaks (Muldma, 2008). Laulumängus on tervikuks põimunud kahekõned koos laulu ja tantsuga (Roose, 2003).

Pätsi (2010) järgi toimub algastmel tundeelu rikastamine läbi selliste laulude, mille tähendus on isamaa, kauni loodusega kodukoht ja töö, kõik see, mis on lapsele vahetult arusaadav ja lähedane. Sedakaudu õpib laps mõtlema ja maailmanähtusi üldistama.

Lasteaia aastate jooksul on laulumängudel oluline koht laste muusikalises hariduses. Traditsioonilised laulumängud arendavad lapse üldoskusi terviklikult (Gyovai & Hevesi, 2015). Laulumängud pakuvad vaheldust, võimaldavad puhata vaimsest tegevusest, vähendada liikumisvaegust ning suhelda teiste inimestega (Liivak, 2000). Mängud koos lauluga aitavad ületada ning võivad kergendada hirne mis kaasnevad lasteaiast lahkudes ja koolikeskkonda minnes (Gyovai & Hevesi, 2015). Lapse eluperioodi vanuses kolm kuni seitse eluaastat iseloomustab liikumisvajadus ning tahe õppida tundma ümbritsevat maailma (Päts, 2010).

Sellest lähtuvalt on oluline uurimisprobleem kaardistada laulumängude kasutamist 5-7 aastaste laste õppetegevustes.

Bakalaureusetöö autorile pakub huvi laulumängude kasutamine 5-7 aastaste laste erinevates tegevustes Põlva maakonna lasteaedades. Töötades ise lasteaia muusikaõpetajana, on autor huvitatud laulumängude mängimise võimalustest lasteaia õppe- ja kasvatusprotsessis tervikuna- erinevate valdkondade õppes ja igapäevategevustes. Muusikaline kasvatus teostub muusika- ja rühmatundides, lasteaiapidudel ning on oluline laste igapäevases elus (Muldma, 2008).

Käesoleva töö eesmärk on saada ülevaade laulumängude kasutamise eesmärkidest, määrast ja kasutatavate laulumängude nimistust 5-7 aastaste laste õppetegevustes Põlva maakonna lasteaedades. Eesmärgi saavutamiseks töötas autor läbi teemakohase kirjanduse ning viis läbi kvantitatiivse uurimuse lasteaiaõpetajate seas.

Uurimistöö koosneb sissejuhatusest, teoreetilisest ja empiirilisest osast. Teoreetilises osas selgitab autor laulumängude mõistet ja liigitust, toob välja laulumängude kasutamise eesmärgid lasteaia õppe- ja kasvatusetegevustes, selgitab mängu olulisust lapse arengus ning toob välja varasemad sellealased uurimused ja nende tulemused. Empiirilises osas kirjeldab autor valimit, mõõtevahendit ning uurimuse protseduuri. Töös tuuakse välja läbiviidud uurimuse tulemused ja nende põhjal tehtud järeldused.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

1.1 Õppetegevused lasteaias

Lasteaia õpet kavandades on oluline teada, et õppimise kriitiline periood langeb ajaliselt lasteaia aastatesse. Arusaam väikelaste õppes on seotud sellega, et paljud põhiseosed ajus kujunevad varajases lapseas, mis mõjutab oluliselt hiljem lapse edukust koolis (Jürimäe & Treier, 2008).

Koolieelse lasteasutuse õppekava on õppe- ja kasvatusetegevuse alusdokument, kus esitatakse õppe- ja kasvatusetegevuse eesmärgid ning lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuse lõikes. Koolieelse lasteasutuse õppekava koostamise aluseks on „Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava“ (2008). Koolieelse lasteasutuse õppekava koostamisel ja arendamisel osalevad lasteasutuse pedagoogid koostöös lastevanematega (Peterson, 2008).

Õppekavas käsitletakse last aktiivse tegutsejana ning teadmiste hankijana, õppimist väärtustatakse tegevusena lapse osalemisel ja suhtlemisel rühmakaaslaste- ja täiskasvanutega. Õppekava kohaselt rajaneb õppimine lapse eelnevatele kogemustele (Hujala, 2004).

Lasteaiaõpetaja töö üheks osaks on õppe kavandamine- õppekava koostamine, täiendamine ja arendamine. Õpetaja kutsestandardi järgi on õppeprotsessi planeerimine üks pedagoogi põhitegevusi (Jürimäe & Treier, 2008).

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008) §3 järgi on õppe- ja kasvatuse üldeesmärk lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös. Üldeesmärgist lähtudes toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse vaimset, kehalist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb välja lapsel positiivne ja terviklik minapilt, eetiline käitumine, esmased tööharjumused, ümbritseva mõistmine ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

Lasteasutuse õppekavas tuuakse õppe- ja kasvatustegevuse sisu välja valdkondadena: mina ja keskkond, keel ja kõne, matemaatika, kunst, liikumine, muusika, eesti keel kui teine keel (kui lasteaia õppekeel ei ole eesti keel).

Käesolevas uurimistöös on põhirõhk muusika valdkonnal. Muusikat saab mänguliselt lõimida kõigi teiste valdkondadega. Muusikaliste tegevuste kaudu saab arendada ja kujundada lapse muusikalisi võimeid, väärtushoiakuid ja sotsiaalseid oskusi (Muldma, 2008).

1.2 Mängu olulisus õppimisel

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008) §12 järgi on mäng eelkoolieas lapse põhitegevus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid.

Praegusel ajal rõhutatakse lasteaias õppimist mängu kaudu. Tähtsaks peetakse mängu osa lapse arengus ja edasises koolis õppimises (Kikas & Niilo, 2008). Mängimisprotsess on lapsele õppimise jaoks vajalike alusoskuste harjutamine ja omandamine. Eelkooliealine laps omandab täiskasvanu juhendamisel mängulise harjutamise teel õppimiseks tarvilikke oskusi (Ugaste, 2005). Laps areneb ja õpib tegutsedes. Tegevus on alushariduse pedagoogilise töö lähtekohaks. Tegevus kujuneb väärtustatuks kui laps mõistab oma tegevuse sisu ja tähendust. Seepärast peab lasteaia õpetaja andma tegevusele mõtte ja tähenduse (Brotherus, Hytönen, & Krokfors, 2001).

Mängu eesmärk on toetada last maailmas hakkama saamisel. Mäng peegeldab kõike seda, mis toimub sel hetkel lapse elus. Mängu alge on lapses olemas, kuid täiskasvanul tuleb see ellu äratada, toetada selle arengut (Sinkkonen, 2011).

Igasugune mäng on vaba tegevus. Vabadus seisneb selles, et mängimine pakub lõbu ega ole peale sunnitud. Mängima ajendab lapsi instinkt ning mäng arendab nende kehalisi ja teisi võimeid (Huizinga, 1992).

Vajadus mängimise järele on juba loomariigis kaasasündinud. Mänguvõimaluste puudumine või mängu takistamine võib viia selle ürgse instinkti kadumiseni. Mängides saab laps selgeks eluks vajalikke oskusi. Mäng on lapsele reaalne elu (Leppik, 2000). Väikesed lapsed tajuvad mängides maailma, mida nad elavad läbi kõigi meelte ja kogu kehaga. Mängu käigus areneb välja püsiv koordineeritud liikumine ja tasakaal. See on alus teadvustatud maailma kogemisele (Gustavson, 2004).

Kuivõrd mäng on seotud rõõmuga, siis on see suureks õpimotivaatoriks. Kui lapsel on edukaks mänguks vaja teatud teadmisi või oskusi, siis võib tal tekkida huvi faktide ja oskuste omandamise vastu (Kikas & Niilo, 2008).

Laps on kui kunstnik. Mänguline ja loominguline õpikeskkond julgustab ja motiveerib lapsi õppima. Lasteaia keskkond peab pakkuma lastele võimalust mängimiseks, loominguliseks eneseväljenduseks (Nevanen, Ruismäki, & Juvonen, 2014).

Mäng on väikesele lapsele loomulik tegevus arenemiseks ja õppimiseks. Mäng kui tegevus on tähtis lapse isiksuse kujunemise jaoks. Mängides kogeb laps sügavalt erinevaid tundeid, nii rõõmu kui hirmu ning õpib mängu kaudu oma tunnetega hakkama saama. Laps õpib inimeseks olemist (Brotherus, Hytönen, & Krokfors, 2001).

Koolieelses eas on kesksel kohal mäng. Kui varases lapseas (1-3 aastat) on mänguline tegevus seotud teise inimese käitumise jälgimise- ja matkimisega, siis alates neljandast eluaastast hakkavad lapsed koos mängima ning osavõtt koostevõrgustes suureneb vanemas koolieelses eas. Mängudes jälgendatakse peamiselt täiskasvanute tegevust ja käitumist, aimatakse järele rollisuheteid ja –reegleid (Kera, 2004). Rollimängud on omavahel seoses sotsiaalsete suhetega, mängijad esitavad rollides erinevaid situatsioone. Sellised mängud eeldavad lastevahelist suhtlemist ning koostööd (Kikas & Niilo, 2008).

Koolieelikus eas mängivad lapsed lasteaia mitmesuguseid mänge, sealhulgas laulavad, tantsivad ja musitseerivad rütmipillidel. Läbi kuulamise ja harjutamise suureneb lapse muusikaline teadlikkus (Päts, 2010).

1.3 Laulumängude olemus, mõiste ja liigitus

Üheks meie rahvaloomingu omapäraseks ja laialdase materjalihulgaga esindatud liigiks on laulumängud. Läbi sajandite on laulumängud olnud noorte, eriti tütarlaste põhilisi ajaveetmisvorme, kuid olnud meelelahutuseks ka lastele ja vanemaealistele inimestele

(Mirov, 1998). Laulumängudes kajastuvad igapäevaelu sündmused ning nad peegeldavad kogukonna kultuuri ja kombestikku (Gyovai & Hevesi, 2015).

Laulumängutraditsioon oma varasemas arengujärgus oli seotud tugevalt uskumuste ja tähtpäevakombestikuga (Mirov, 1998). Tähtpäevi oli rahvakalendris palju. Iga tähtpäev tuletas meelde erinevate tööde õigeaegset alustamist. Rahvakalendri aluseks olid põlvkondade jooksul omandatud kogemused, loodusnähtused ning põllutööd (Haavik, 2006).

Mirov (1998) toob välja laulumängu mitmekülsuse, koosnedes paljudest erinevatest komponentidest:

- 1) laul sõnalis- ja muusikalise osana
- 2) tantsuline liikumine
- 3) sisaldab mitmesuguseid draamaelemente
- 4) mõnikord esineb sportlik tegevus
- 5) kõigil on võimalus rakendada oma oskusi, võimeid, loomingulist fantaasiat
- 6) haaratud on kogu seltskond.

Vanemad teated eesti rahvamängudest ja mängimisest pärinevad 17. sajandi lõpust. Tolleaegsetes dokumentides on kirjutatud Lääne-Eesti mängutubadest, mida peeti laupäeva õhtuti taludes ja kõrtsitubades. Laulumängude mängimise kohta nendes mängutubades on säilinud kirjutis, milles on esimene kirjapanek “Nõelamängust” (Tampere, 1958).

Mängimine aitas noortel muuta lõbusamaks ühiseid tööõhtuid ning oluline oli ka tähtpäevade tähistamisel. Mängiti eelkõige talvisel perioodil: sügiseste välitööde lõppemisest kuni kevadiste põllutööde alguseni (Roose, 2003).

Mirov (1998) nimetab laulumängudeks laiemas tähenduses kõiki mängu, mille tegevus on seotud lauluga. Tampere (1958) järgi olid laulumängud mängud, milles esitati tegelaste dialoogid laulukujuliselt ning milles koor oma lauluga juhtis mängu tegevust või jutustas ümber mingit sündmust. Rüütel (1980) nimetab laulumängudeks mängu, mille juurde kuulub laul.

Arvestades laulustiili kõrval ka mängutegevuse eripära, liigitab Mirov (1998) laulumängude kogurepertuaari:

- 1) vanemad laulumängud: laulud on regivärsilased ning mängutegevuses on ülekaalus draamaelemendid (mängu sündmust etendatakse);
- 2) uuemad laulumängud: laulud on peamiselt siirdevormilised ning mängutegevuse liikumine on tantsulis-figuraalne;
- 3) ringmängud: laulud on peamiselt lõppriimilised ning ringi sees näideldakse laulu sõnade järgi või tantsitakse paaritantsu.

Regivärsilise lauluga vanemates laulumängudes domineerivad draamaelemendid (Ilmjärv & Särg, 2009). Pedagoogika on mänguga seotud kõige enam draamaõpetuses. Draama väikevormideks saab nimetada laulumänge, mis sisaldavad draamaelementidena rollimänge ja dialooge (Lindqvist, 1995).

Roose (2003) jaotab mängud eri liikumistüüpide põhjal:

- 1) voormängud, mis kuuluvad laulumängude vanemasse kihistusse
- 2) ringmängud, mis pakuvad kõige rohkem võimalusi
- 3) viirumängud, mis on kõige uuemad laulumängud.

Ring kui kujund sümboliseerib järjepidevust ja lõpmatust ning tähistab kokkukuulumist. Lasteaias on ringi mõiste tuttav juba alates esimesest eluaastast (Gyovai & Hevesi, 2015).

1.4 Laulumängude kasutamise eesmärgid

1.4.1 Laulumäng kui lauluoskuse arendaja.

Laulumängudel on tähtis osa lasteaia muusikakasvatuses. Nad kujundavad lapse isiksuse omadusi, sotsiaalseid suhteid ning väärtusi. Laulumängud arendavad lauluoskust, rütmitunnetust, muusikalist kuulmist ja mälu (Gyovai & Hevesi, 2015).

Laululine tegevus on kesksel kohal lapse muusikaarmastuse kujundamisel. Selle tegevuse kaudu avab ja väljendab laps oma sisemaailma. Lauldes areneb lapse lauluoskus, muusikalised teadmised ning ta õpib tundma oma rahva ja teiste rahvaste kultuuri (Kiilu & Muldma, 2009).

Muusikaõpetuses algab lauluoskuse arendamine esmalt lihtsatest meloodilistest motiividest ja retsitatiivsest rahvalaulust (Pullerits, 2004). Esmased meloodiamotiivid, mida lapsed on võimelised täpsetel helikõrgustel järgi laulma on hüüdemotiivid. Samuti imiteerivad lapsed täpsemini astmeliselt liikuvat meloodiat ning laskuvat meloodiat, milles puuduvad pooltoonid. Kõik nimetatud tunnused, lihtsad motiivid, astmeline meloodia ja pentatoonika, iseloomustavad eesti regilaulu (Pullerits, 2005). Vanemad laulumängud on ühendatud regivärsiliste lauludega (Ilmjärv & Särg, 2009). Sellepärast on rahvalauludel oluline koht laste lauluoskuse kujundamisel (Pullerits, 2005). Rahvalaul oma lihtsa meloodilise joonega, milles domineerib laskuv väike terts on lapse loomulikku tajumisfaasi kuuluv esmane mudel. Selliste jõukohaste meloodiliste mudelite omandamine loob lapsele laulmisel kindlustunde (Vikat, 1999).

Hainsoo (2015) toob oma loominguulises magistritöös välja, et laulumängus on laulmisel kandev ülesanne, lauldes vahendatakse mängu tegevustikku. Hainsoo peab oluliseks, et enne mängima hakkamist tekiks lapsel arusaam, et laulumängu pole võimalik mängida ilma laulmiseta. Et seda arusaamist kinnistada, laulab töö autor eelnevalt laulumängu läbi lauluna, ilma liikumiseta.

1.4.2 Laulumäng kui muusikalis-rütmiline liikumine.

Liikumine on lapsele loomulik eneseväljendusviis ning annab võimaluse rahuldada eakohast liikumisvajadust (Kiilu & Muldma, 2009). Liikumise kaudu avastab laps maailma, tunnetab oma keha ning õpib silma ja keha kooskõlas tegutsemist (Goddard Blythe, 2000). Liikudes õpivad nad mõistma muusika sisu ja eripära (Kiilu & Muldma, 2009).

Kaasaegne teadus on kinnitanud, et korrapärane rütm, pehme ja ilus muusika stimuleerib ajukoore aktiivsust ning sellel on otsene mõju ajutegevusele ja meeleelunditele. Selle tulemusel paraneb lapse mõtlemis- ja kujutlusvõime ning mälu. Lisaks aitab muusika rütm tasakaalustada vasaku ja parema ajupoolkera omavahelist koordineerimist (Zhou, 2015).

Muusika rütmilisus väljendub lapsel kehalise liikumise ja liigutuste kaudu. Algsel on need ebakorrapärased, kuid hiljem lapse arenedes, hakkavad muusika meetrumit ja rütmi järgima. Tulemused on paremad kui muusikalis- rütmilise tegevusega alustatakse juba varases eas. Lisaks meetrumile on võimalik keha kaudu väljendada muusika erinevaid temposid, dünaamikat, meloodia liikumist, helikõrgusi ning muusika karakterit (Pullerits, 2005).

Muusikalis- rütmilise liikumisena mõistetakse mitmesuguseid muusikalisi mängu, tantse, laulumänge ja loovliikumist. Muusikalis-rütmiliste tegevuste läbi arenevad lapsel sellised üldised ja muusikalised võimed nagu rütmitaju, mälu, koordineerimine, motoorika, tähelepanuvõime (Kiilu & Muldma, 2009). Laulumängude toel õpib laps enda liikumist saatemuusikaga sünkroniseerima (Kaus, 2014).

Laulumängule on iseloomulik suhteliselt lihtne liikumine, mida saadab meelde jääva meloodiaga laul. See teeb mängimise lihtsamaks (Muldma, 2008). Ringmängudes toimub liikumine ringis laulu saatel ning tavaliselt on üks mängija ringi keskel (Rüütel, 1980). Paljudes ringmängudes etendavad ringis olijad mingit lugu, millele teised lauluga kaasa elavad. Sageli lisandub mängule sportlik tegevus nagu tagaajamine või paarilise vahetus (Roose, 2003).

1.4.3 Laulumäng sotsiaalsete oskuste kujundajana.

Muusika on oluline suhtlemise vahend- ta annab võimaluse inimeste vahel emotsioonide jagamiseks. Oluline tähendus on muusikal nendele inimestele, kellel erivajaduse tõttu muid suhtlemise vahendeid ei ole (Hargreaves, Miell, & Macdonald, 2002).

Õppeprotsessi eesmärk on aktiveerida iga lapse võimeid parimal võimalikul viisil. Rühmas koos tegutsedes aktsepteerime erinevusi inimeste vahel. Mitmekesisus on elu loomulik osa. Pedagoogiline tegevus on oma olemuselt kaasav ja integreeriv (Salmon, 2012).

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008 §14).

Sotsiaalsus on kaasasündinud temperamendijoon ning toetab sotsiaalsete oskuste arenemist. Sotsiaalsed oskused omandatakse elu jooksul ja need kujunevad kasvatus ja kogemuse kaudu. Sotsiaalsed oskused kajastavad inimese suutlikkust austada ja hinnata kaaslasi, tema võimet arvestada teiste inimestega ning valmisolekut käituda kokkulepitud reeglite järgi (Keltikangas- Järvinen, 2011).

Laste identiteeditaju on seotud enda võrdlemisel teiste inimestega ning see jätkub täiskasvanueas. Oma saavutusi ja hoiakuid näevad lapsed võrreldes teistega (Hargreaves, Miell, & Macdonald, 2002). Seetõttu on oluline laste koosmängudel ja omavahelisel suhtlemisel.

Tinn (2015) toob oma uurimistöös välja, et kõige paremini arenevad lasteaia keskkonnas lapse sotsiaalsed oskused läbi laulumängude, rollimängude ja igapäevategevusi saatvate lauludega. Muusikalistes ühistegevustes kujunevad sellised sotsiaalsed oskused nagu teistega arvestamine, oskus oma järjekorda oodata, kuulamisoskus, suhtlemisoskus, reeglitest kinnipidamine.

Inimese olemasolu on võimalik vaid sotsiaalses ümbruses. Laps oma arenguteel vajab teisi inimesi, kes saadaks teda arenguteel. Sotsiaalse ümbruse all mõeldakse inimestevahelisi suhteid käitumisnormide ja-tavadega ning inimeste erinevaid igapäevategevusi nagu töö, mäng, õppimine. Sotsiaalses ümbruses olemiseks ja elamiseks vajab inimene oskusi, kuidas teiste inimestega suhelda, kuidas käituda (Kera, 2004).

Eelkoolieas mängib laps seetõttu, et see pakub huvi, põnevust ja pinget. Mängude käigus astub laps mängukaaslastega omal algatusel erinevatesse suhetesse, seetõttu on mäng sotsiaalse pädevuse kujunemisel oluline tegur (Tuul, Ugaste, & Välk, 2009). Lapse sotsiaalses arengus on tähtis koht mitmesugustel ühismängudel, mille kaudu õpib laps kaaslastega arvestama ja suhtlema (Saarits, 2005). Laulumängud mängulise ühistegevusena

põhinevad täielikult suhtlemisel. Mänguline suhtlemine võimaldab rahuldada lapse mitmesuguseid vajadusi: tegevuslikud (tahe midagi näha, kuulda ja liikuda), sotsiaalsed (side teise inimesega, tunnustuse saamine), intellektuaalsed (õpivalmidus) ning esteetilised (muusika koos laulu ja tantsuga)-, (Liivak, 2000).

1.4.4 Laulumäng kui pärimuskultuuri kandja.

Kuna uurimistöö on läbi viidud Põlva maakonna lasteaedades, siis huvitas töö autorit lasteaiaõpetajate hinnang kohaliku Põlva maakonna pärimuslike laulumängude õpetamise kohta.

Põlva maakond paikneb Kagu- Eestis, hõlmates endise vana Võrumaa põhjaosa. Vana Võrumaa kultuuriprogrammi 2014-2017 abil soovitakse aidata kaasa selle piirkonna kultuurilise ja keelelise omapära hoidmisele ja arengule. Olulisena tuuakse välja just noorte inimeste sidumine oma esivanemate keele ning kultuuripärandiga (Kultuuriministeerium). Põlvamaa erakordsus seisneb mitmekesisuses ja järjepidevas kultuuritraditsioonis- vanade ainulaadsete traditsioonide säilitamine ning edasikandmine ning nende tõlgendamine kaasaegses moodsamas võtmes (Põlva maakonna arengukava 2015-2020).

Pärimuskultuur on aegade jooksul läbiproovitud kogemused, mis pole kammitsetud reeglitega, vaid on alalises muutumises (Roose, 2003). Pärimuskultuur on levinud suulise pärimuse ja jäljendamise teel. Tänapäeval kandub pärimuskultuur edasi trükisõna, meedia ja interneti vahendusel. Vaimne kultuuripärimus on rahvaloomingu liigid, nagu rahvamuusika, luule, rahvamängud- ja tantsud, samuti traditsioonilised töökspidamised, rahvausundid ja kombestik, käsitööoskused. Mõiste pärimuskultuur eeldab kindlasti seda kandvat kogukonda või rahvast (Eesti folkloorinõukogu).

Elavas rahvapärimuses olid laulumängud osa tolleaegsest kultuurist ning nende sisu kajastas igapäevast elukeskkonda. Laulumängudel on ajast-aega olnud rituaalne tähendus ja meelt lahutav osa noorte ja täiskasvanute elus. Lapsed omandasid mängud olukordi pealt vaadates ning nähtud tegevusi kas omaette või koos täiskasvanuga matkides (Hainsoo, 2015). Lapse mõtlemises ja tegudes esineb sageli pärimusest tuntud võtteid, mille toel ta maailma endale selgitab ning tervikpildiks korrastab. Väikesed lapsed laulavad sageli oma sõnadega ja omal viisil sellest, mis on neile tähtis ja mida nad näevad. Nendes lauludes kajastuvad lapse rõõmud ja mured. Seetõttu saab laps avatult ja julgelt oma tundeid väljendada (Roose, 2003).

Varasematel aegadel olidki just laulud- mängud oma emotsionaalsuse ja loomingulise iseloomu järgi laste kasvatamise ja arendamise põhilisteks vahenditeks. Juba üsna varases eas

puutus laps kokku lauldes, mängides, vanasõnades, kommetes ja tavades ning igapäevastes käitumistes esivanemate traditsioonilise maailmavaatega (Vikat, 1999).

Eesti rahvuskultuuri väärtuste hoidmiseks on Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) valdkond „Mina ja keskkond“ välja toodud 6-7 aastase lapse õppe- kasvatustegevuse tulemused:

- kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;
- nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone.

Valdkonnas „Keel ja kõne“ on välja toodud, et õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7 aastane laps:

- teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

Valdkonnas „Muusika“ on välja toodud, et õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7 aastane laps:

- laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii rühmas/ansamblis kui ka üksi.

1.5 Varasemad uurimused

Hainsoo (2015) on uurinud traditsiooniliste laulumängude kasutamist tänapäeval. Omades pikaajalist kogemust töötades õpetajana ja muusikuna, uuris ta traditsiooniliste laulumängude kasutusvõimalusi pedagoogilises töös ning nende tõlgendamist kontserdilaval. Toetudes intervjuude põhjal saadud tulemustele, toob ta välja laulumängude õpetamise kaks lähenemisviisi: pedagoogiline ja traditsiooniline. Pedagoogilise suuna esindajad valivad vanusele vastavalt sobivaima repertuaari, mida vajadusel lihtsustatakse ja muudetakse. Traditsioonilise lähenemise juures lähtutakse laulumängu õpetamisel terviklikkusest, nii tekst kui ka liikumine esitatakse selliselt nagu on üleskirjutistes või mälus talletatud.

Tinn (2015) on uurinud waldorflasteaeadades sotsiaalsete oskuste kujundamist muusikaliste tegevuste kaudu. Oma töös toob ta välja, et muusikalistest ühistegevustest saab kõige paremini sotsiaalseid oskusi kujundada laulumängude ja rollimängude kaudu. Laulumängud aitavad arendada lapse suhtlemis- ja teistega arvestamise oskust, reeglitest kinnipidamise oskust, tähelepanuoskust.

Pindis (2016) on uurinud setu kultuurile omaseid lapsepõlve mängu. Oma uurimistöös toob ta välja setu rahvakalendri tähtpäevadega seotud mängimise traditsioonid, mida peredes väärtustati ja oodati. Ühiselt tähistati tähtpäevi, kus lapsed laulsid ja mängisid. Mängude suunajad olid enamasti vanemad, kes õpetasid lastele neid mängu, mida nad ise lapsepõlves mängisid. Töö autor toob esile setu laulumängu ainulaadse vormi, kergotamise, mida tantsitakse poolsõõris kokku ja lahku liikumisega.

Linnus (2013) on uurinud pärimuskultuuri väärtuskasvatuse osana Põlva maakonna lasteaedades. Uuringust selgus, et Põlva maakonna lasteaiaõpetajad peavad oluliseks lastele paikkonna pärimuskultuuri õpetamist. Kodukoha väärtustamise õpetamisel lastele töid lasteaiaõpetajad ühe võimalusena välja ka laulumängude mängimise.

1.6 Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Käesoleva uurimistöö eesmärk on saada ülevaade laulumängude kasutamise eesmärkidest, määrast ja kasutatavate laulumängude nimistust 5-7 aastaste laste õppetegevustes Põlva maakonna lasteaedades. Töö eesmärgist tulenevalt on uurimuse autor püstitanud järgmised uurimisküsimused:

1. Millisel eesmärgil ja kui sageli kasutavad lasteaiaõpetajad laulumänge 5-7 aastaste laste õppetegevustes?
2. Kuidas on seotud lasteaiaõpetaja huvi laulmise vastu laulumängude kasutamise sagedusega 5-7 aastaste laste õppetegevustes?
3. Millisel rahvakalendri tähtpäeval kasutatakse laulumänge lasteaiaõpetajate hinnangul kõige sagedamini?
4. Kui oluliseks peavad lasteaiaõpetajad Põlva maakonna pärimuslike laulumängude õpetamist 5-7 aastaste laste õppetegevustes?
5. Milliseid laulumänge kasutavad lasteaiaõpetajad 5-7 aastaste laste õppetegevustes ning millistest allikatest saadakse materjale?

2. METOODIKA

Uurimuse eesmärgi saavutamiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit. Kvantitatiivset meetodit iseloomustab suur valim, statistilise valiidsuse olulisus ning hulga arvandmete kogumine ja analüüs (Õunpuu, 2014). Uurimistöö autorit huvitas kogu Põlva maakonna lasteaedade õpetajate hinnangud laulumängude kasutamise kohta, seepärast valiti kvantitatiivne uurimismeetod.

Avatud küsimuste vastused autor rühmitas sarnaste vastuste järgi ja saadud tulemused summeeris.

2.1 Valim

Uurimuse läbiviimiseks kasutati ettekavatsetud valimit. Ettekavatsetud valimisse valib liikmeid uurija, lähtudes oma teadmistest ja kogemustest teatud grupi kohta. Uuritavad kaasatakse valimisse ettekavatsetult ning teatud kriteeriumite alusel (Õunpuu, 2014).

Uurimistöö valimi moodustasid Põlva maakonna lasteaiaõpetajad, kes on viimase kolme aasta jooksul töötanud 5-7 aastaste lastega. Uuringus osales 6 Põlva maakonna lasteaeda, millede juhtkond andis nõusoleku uuringus osalemiseks. Paber kandjal ankeete anti välja 39, millest täidetuna tagastati 36. Andmetöötluse käigus eemaldati 2 ankeeti, milles esinesid puudused küsimustele vastamisel. Lõplik valim koosnes 34 lasteaiaõpetajast.

Tabelis 1 ja 2 on välja toodud uurimistöö valimi vanuseline koosseis ja tööstaaž.

Tabel 1. Valimi kirjeldus vanuseperioodi järgi (N= 34)

Vanuseperiood	Sagedus	%
30-34	3	9
35-45	8	24
46-55	17	50
56-65	6	17

Tabel 2. Valimi kirjeldus tööstaaži järgi (N= 34)

Tööstaaži periood	Sagedus	%
kuni 10	9	26
11-20	7	21
21-30	11	32
31-40	7	21

Ankeedis (Lisa 1) avatud küsimusena esitatud isikliku kogemuse kohta muusikavaldkonnas märkis 20 vastajat (59%), et on laulnud või laulab kooris, ansamblis. 4 vastajale (12%) meeldib kuulata muusikat. Muusikakoolis on käinud (kuid mitte lõpetanud) 3 vastajat (9%), mängib natuke klaverit 6 vastajat (18%). 1 vastaja (3%) märkis, et õpib väikekannelt mängima. 5 vastajal (15%) puudub isiklik kogemus muusikavaldkonnas.

2.2 Mõõtevahend

Uurimistöös kasutatud mõõtevahend oli ankeet. Ankeet koostati koostöös uurimuse autori, juhendaja ja kaasjuhendajaga tuginedes Egle Linnuse (2013) bakalaureusetöö ankeedi küsimustele.

Ankeet koosnes 17 küsimusest. Ankeedi esimeses osas (küsimused 1-4) uuriti õpetajate taustaandmeid ning nende kogemust muusikavaldkonnas. Need küsimused andsid võimaluse teada saada vastanute vanuseperioodi, tööstaaži, isikliku kogemuse kohta muusikavaldkonnas ning nende hinnanguid laulmisse üldiselt. Ankeedi teine osa koosnes uurimisteamiga seotud küsimustest. Küsimuste plokki laulumängude kasutamisest eesti rahvakalendri tähtpäevade tähistamisel reliaablus (Cronbachi alfa) oli 0,75.

Ankeedis oli kasutatud poolkinniseid ja kinniseid küsimusi. Kuna autorit huvitas õpetajate arvamus laulumängude kasutamise võimaluste kohta, samuti lasteaia õppetegevustes kasutatavate laulumängude nimistu, siis kasutas autor ka avatud küsimusi.

2.3 Protseduur

Küsitlus viidi läbi ajavahemikul jaanuar- veebruar 2017. Eelnevalt saatis töö autor lasteaedade direktoritele teavituskirja, milles taotles luba uuringu läbiviimiseks. Nõusolek saadi 6 Põlva maakonna lasteaia direktori poolt. Paber kandjal ankeedid viis töö autor isiklikult lasteaia juhtkonna kätte, kes edastasid ankeedid lasteaiaõpetajatele. Uurimuse läbiviija informeeris lasteaia direktoreid uurimistöö eesmärgist, sihtrühmast ning leppis kokku ankeetide tagastamise aja. Ankeedid kogus uurimistöö autor ise kokku. Anonüümsuse tagamiseks ei kajastu uuringus osalenud lasteaedade nimed.

Andmete analüüsimiseks kasutati andmetöötlusprogramme Microsoft Excel ja IBM SPSS Statistics 24. Tulemustena esitati kirjeldav statistika ning Spearmani astakorrelatsiooni seoseanalüüs.

3. TULEMUSED

Käesolevas peatükis antakse ülevaade uurimuse tulemustest uurimisküsimuste järjekorras.

Uurimuse autorit huvitas, kuidas kirjeldavad lasteaiaõpetajad laulumängu. Avatud küsimuse vastusena märkis 11 vastajat (32%), et „laulumäng on mäng, mida saadab laul“. 7 vastaja (21%) arvates on laulumäng „laulmine koos liikumise ja tegevusega“. 5 vastaja (15%) arvates on laulumäng see „kui koos on laul, liikumine ja erinevad rollimängud“. 2 vastajat (6%) kirjeldas laulumängu kui „laulu koos mänguga“. Ainult 1 vastaja (3%) arvates on laulumäng „mänguline tegevus, mille kaudu tuuakse lasteni teadmine rahvakultuurist,

loodusest“. 1 vastaja (3%) tõi välja laulumängude olulisuse laste loovuse, väljendusoskuse ja mälu arendamisel. 1 vastaja (3%) leidis, et „laulumängude mängimisega paraneb laste diktsioon ja sõnavara“. 1 vastaja (3%) arvates tekivad laulumängude mängimise käigus emotsioonid, eriti rõõm.

Samuti huvitas töö autorit, mida arvavad lasteaiaõpetajad laste suhtumise kohta laulumängude mängimisse. Avatud küsimuse vastusena märkis 22 vastajat (65%), et „lastele meeldib väga laulumänge mängida“. 5 vastajat (15 %) tõid välja, et „mäng ei tohi olla keeruline, see peab olema lapsele mõistetav ja pakkuma huvi“. 4 vastajat (12%) arvates mängivad lapsed vabategevustes ise laulumänge. 4 vastajat (12%) nentis, et „laulumängude mängimisel on lapsed üksmeelsed ja positiivselt meelestatud“. 1 vastaja (3%) arvates „eelistavad poisid muid tegevusi“ ja 1 vastaja (3%) nentis, et „varasematel aastatel mängisid lapsed omaalgatusel rohkem laulumänge“.

Ankeedis esitatud küsimusele, kuidas lasteaiaõpetajate hinnangul lapsed laulumänge kaasa mängivad, vastas 23 vastajat (68%), et „mängivad meelsasti“. Selgitusena toodi välja, et „lastele meeldib muusika, liikumine ja laul ning teistega koos midagi huvitavat teha. Mida tuttavam ja selgem laulumäng on, seda paremini lapsed kaasa mängivad“. 2 vastajat (6%) märkis, et „poisid tüdinevad kiiresti ära ja tahavad teisi mängu mängida.“

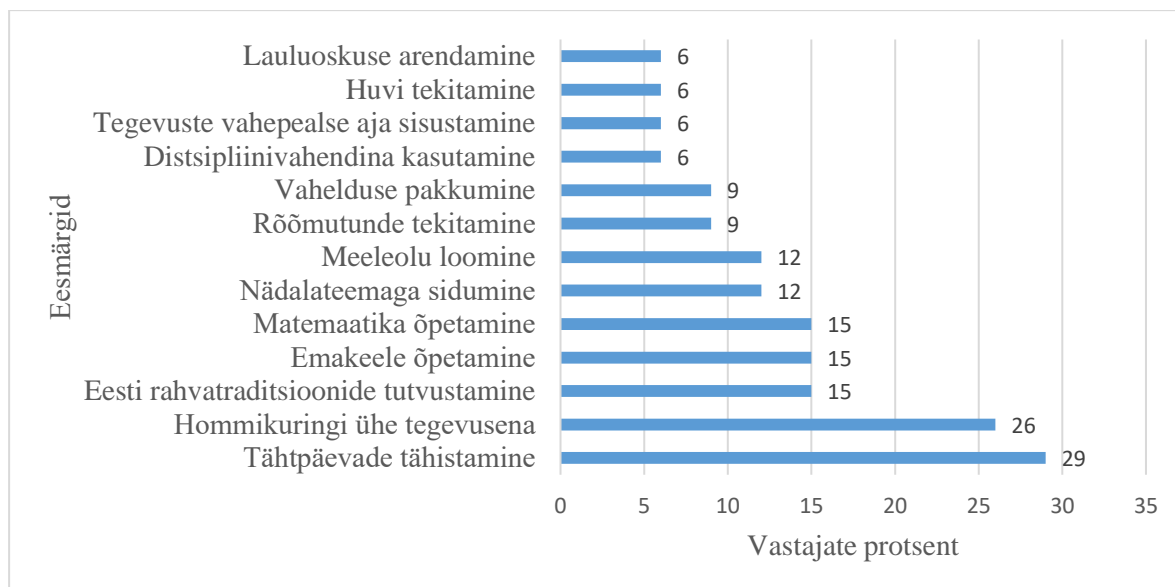
Ankeedis esitatud küsimusele, kas lapsed laulavad kaasa laulumänge mängides, vastas 25 küsitletavat (74%) vastusevariandi „enamasti küll“. 9 küsitletavat (26%) märkis vastusevariandi „mõnes kohas, kus viis ja sõnad on hästi meelde jäänud. Vastusevarianti „ei laula“ ei kasutanud ükski vastaja.

Millisel eesmärgil ja kui sageli kasutavad lasteaiaõpetajad laulumänge 5-7 aastaste laste õppetegevustes?

Ankeedis avatud küsimusena esitatud laulumängude kasutamise eesmärkide kohta õppetegevustes 5-7 aastaste lastega arvas 15 vastajat (44%), et kõige rohkem kasutavad nad laulumänge tähtpäevade tähistamisel ja eesti rahvatraditsioonide tutvustamisel.

Laulumängude kasutamise eesmärgid 5-7 aastaste laste õppetegevustes on esitatud joonisel 1.

Joonis 1. Laulumängude kasutamise eesmärgid 5-7 aastaste laste õppetegevustes lasteaiaõpetajate hinnangul.

Laulumängude kasutamise sagedus 5-7 aastaste laste õppetegevustes on esitatud tabelis 3. Küsimusele oli võimalik lisada vastajal omapoolne vastusevariant valiku „muu“ all, milles lasteaiaõpetajad tõid välja „ei ole määratlenud aga tuleb ette“, „vastavalt olukorrale“, „kuidas juhtub“.

Tabel 3. Laulumängude kasutamise sagedus 5-7 aastaste laste õppetegevustes lasteaiaõpetajate hinnangul (N=34).

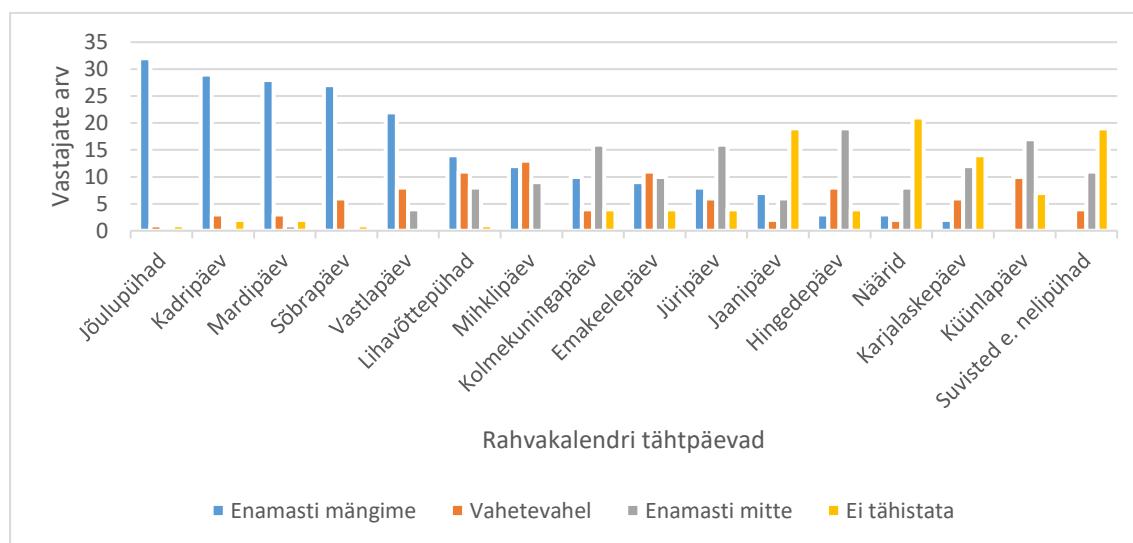
Kasutamise sagedus	Vastajate arv	%
Iga päev	4	12
Paar korda nädalas	13	38
Kord nädalas	5	15
Mitu korda kuus	7	20
Kord kuus	2	6
Muu	3	9

Kuidas on lasteaiaõpetaja huvi laulmise vastu seotud laulumängude kasutamise sagedusega 5-7 aastaste laste õppetegevustes?

Kahe tunnuse vahel, lasteaiaõpetaja hinnang enda laulmise kohta ja laulumängude kasutamise sagedus igapäevastes õppetegevustes, leiti korrelatsiooni analüüsi käigus (Spearmani astakkorrelatsioon), et need kaks tunnust on seotud ($r = 0,35$; $p < 0,05$). Cohen'i (1988) järgi on seos keskmise tugevusega (absoluutväärtuse vahemik 0,3 kuni 0,49).

Millisel eesti rahvakalendri tähtpäeval kasutatakse laulumänge lasteaiaõpetajate hinnangul kõige sagedamini?

Kuna lasteaia õppetegevused on tihedalt seotud rahvakalendri tähtpäevadega, siis huvitas töö autorit laulumängude kasutamise sagedus erinevate tähtpäevade korral. Ankeedis on välja toodud lasteaias kõige enam kasutatavate eesti rahvakalendri tähtpäevade nimetused. Uurimusest selgus, et kõige rohkem kasutatakse laulumänge jõulupühadel (94%), kadripäeval (85%) ja mardipäeval (83%). Laulumängude kasutamise sagedus 5-7 aastaste laste õppetegevustes eesti rahvakalendri tähtpäevadel on esitatud joonisel 2.

Joonis2. Laulumängude kasutamise sagedus eesti rahvakalendri tähtpäevadel lasteaiaõpetajate hinnangul.

Kui oluliseks peavad lasteaiaõpetajad Põlva maakonna pärimuslike laulumängude õpetamist 5-7 aastaste laste õppetegevustes?

Vastuse variandid olid antud Likert skaala 5 palli süsteemis. Äärmiselt oluliseks hindas 14 vastajat (41%), oluliseks pidas 10 vastajat (29%), väheoluliseks 9 vastajat (26%), ebaoluliseks hindas 1 vastaja (3%), täiesti ebaoluliseks ei pidanud pärimuskultuuri õpetamist lasteaias mitte keegi. Põhjendustena toodi välja, et „lapsed peavad õppima ja tundma meie pärimuskultuuri“, „et säiliks eesti keel, kultuur, tavad, seos oma kodukohaga“, „kasvaks õigete väärtustega ellu suhtuv inimene“. 5 lasteaiaõpetajat (15%) märkis, et nende lasteaias tegeleb pärimuskultuuri edasiandmisega. 4 lasteaiaõpetajat (12%) märkis, et ei tunne Põlva maakonna pärimuslikke laulumänge.

Uurimuse autorit huvitas ka, millise saatemuusika järgi laulumänge lasteaias mängitakse. Ankeedis oli antud kõige enam kasutatavad muusikainstrumendid lasteaias, viimase variandi „muu“ all said lasteaiaõpetajad ise välja pakkuda veel erinevaid võimalusi, millena mainiti rütmipille ja kehapilli. Laulumängude saatmiseks kasutatud muusikainstrumentide sagedusjaotus on esitatud tabelis 4.

Tabel 4. Laulumängu saatmiseks kasutatud muusikainstrumendid lasteaiaõpetajate hinnangul (N= 34).

Muusikainstrument	Sagedus	%
Oma hääl	32	94
CD plaad	30	88
Klaver/süntesaator	10	29
Rütmipillid, kehapillid	7	21
Kannel	2	6
Viiul	1	3
Plokkflööt	1	3
Akordion	1	3
Lõõts	1	3

Milliseid laulumänge kasutavad lasteaiaõpetajad 5-7 aastaste laste õppetegevustes ning millistest allikatest saadakse materjale?

17 vastajat (50%) märkis, et kõige rohkem mängitakse laulumängu „Kes aias“. Tabelis 5 on välja toodud laulumängude nimistu ja vastajate protsendid.

Tabel 5. 5-7 aastaste laste õppetegevustes kasutatavate laulumängude nimekiri lasteaiaõpetajate hinnangul (N=34).

Laulumängu nimetus	Vastajate arv ja protsent
"Kes aias"	17 (50%)
"Me lähme rukist lõikama"	14 (41%)
"Mina olen rikas mees"	11 (32%)
"Üks peremees võttis naise"	10 (29%)
"Mul on üks tore tädi"	10 (29%)
"Õunake"	8 (24%)
"Kui sul tuju hea"	7 (21%)
"Kaks sammu sissepoole"	7 (21%)
"Üks ühte ja kaks ühte"	7 (21%)
"Aadamal oli seitse poega"	7 (21%)
"Šooder"	6 (18%)
"Lambamäng"	6 (18%)
"Kükita"	5 (15%)
"Kassi ja hiire mäng"	5 (15%)
"Hobusemäng"	4 (12%)
"Need tondid tulevad kaugelt maalt"	4 (12%)
"Bugi"	3 (9%)
"Laevamäng"	3 (9%)
"Nõelamäng"	3 (9%)
"Kus sa käisid sokukene"	3 (9%)
"Väravamäng"	3 (9%)
"Printsess okasroos"	3 (9%)
"Mu isamaa armas"	2 (6%)
"Rits-rats rundipumm"	2 (6%)
"Sõrmusemäng"	2 (6%)
"Vares, vaga linnukene"	2 (6%)
"Riia linna kantsel"	1 (3%)
"Lapaduu"	1 (3%)
"Karumäng"	1 (3%)
"Lõbus mölder"	1 (3%)
"Eesti polka (Teretamistants)"	1 (3%)
"Need kosjad tulid saarest"	1 (3%)

Samuti huvitas töö autorit, millistest allikatest saavad lasteaiaõpetajad laulumängude alast materjali. Küsitluse tulemusena selgunud allikad ja vastajate protsendid on esitatud tabelis 6

Tabel 6. Laulumängude allikad lasteaiaõpetajate hinnangul (N=34).

Laulumängude allikad	Vastajate arv ja protsent
Koolitused	18 (53%)
Internet	17 (50%)
Erialane kirjandus	16 (47%)
Muusikaplaadid	10 (29%)
Lasteaia muusikaõpetaja	9 (27%)
Lasteaia kolleegid	8 (24%)
Oma lapsepõlv	8 (24%)
ETV lastesaated	1 (3%)
Enda väljamõeldud	1 (3%)

4. ARUTELU

Käesolev bakalaureusetöö käsitleb laulumängude kasutamist lasteaia õppetegevustes, uurib nende kasutamise eesmärgi, kasutamise sagedust, pärimuslike laulumängude olulisust ning kasutatavate laulumängude nimetusi Põlvamaa lasteaedade näitel.

Töös esitatud esimesele uurimisküsimusele otsiti vastust laulumängude kasutamise eesmärkide ja sageduse kohta. Tulemustest saab järeldada, et kõige rohkem 5-7 aastaste lastega mängitakse laulumänge tähtpäevade tähistamisel, hommikuringi tegevusena ja Eesti rahvatraditsioonide tutvustamisel. Laulumänge mängitakse paar korda nädalas. Mirov (1998) järgi oli laulumängutraditsioon ka varasemalt seotud tugevalt tähtpäevakombestikuga. Tinn (2015) toob oma töös välja, et hommikuringi tegevusi ilmestab liikumisega seotud salvide lugemine ja laulmine nagu laulumäng või näpumäng. Selleks, et säilitada Eesti rahvatraditsioone toob Rüütel (1999) välja, et me saame ise kindlustada oma rahvuse ja kultuuri säilimise. Tulemustest selgub aga, et lasteaiaõpetajad ei pea oluliseks laulumängude kaudu lapse muusikaliste võimete ja lauluoskuse arendamist. Kuigi laulumängus kasutatavad rahvalaulud kätkevad endas lihtsaid meloodiad, mida laps tajub loomulikuna ja on võimeline täpsetel kõrgustel järele laulma (Pullerits, 2005). Samuti on Gyovai & Hevesi (2015) märkinud, et laulumängud arendavad lauluoskust, muusikalist kuulmist, mälu ja rütmitunnetust. Töö autori arvates ei pea lasteaiaõpetajad seda oluliseks, kuna laulumängus on põhiline rühma koostegevus ja sotsiaalsete oskuste kujundamine. Lauluoskust selle tegevuse juures oluliseks ei peeta.

Teise uurimisküsimusega otsiti seost lasteaiaõpetajate hinnangu enda laulmise kohta ja laulumängude kasutamise sageduse vahel. Tulemustest selgub, et seos on olemas. Selle põhjal võib järeldada, et mida parem on lasteaiaõpetaja lauluoskus, seda rohkem ta kasutab õppetegevustes laulumänge. Kuigi käesolevas uurimuses see seos leiti, ei leidnud töö autor ühtegi varasemat uurimust selle seose kinnitamiseks.

Kolmandas uurimisküsimuses otsis töö autor vastust, millisel rahvakalendri tähtpäeval kasutavad lasteaiaõpetajad laulumänge kõige enam. Haavik (2006) järgi põhineb rahvakalender looduse tähelepanekutel ning oli ühtlasi ka talupoja töökalender. Seetõttu olid olulised tähtpäevad, mis märgivad aastaaja või tööperioodi lõppu või teise perioodi algust. Tampere (1958) järgi väljendub laulumängudes inimese suhtumine ümbritsevasse ellu, oma toimetustesse ja ühiskondlikku korda. Tulemustest selgub, et kõige enam mängitakse laulumänge jõulupühadel, kadripäeval ja mardipäeval. Linnus (2013) toob oma uurimistöös samuti välja, et kõige enam kasutavad lasteaiaõpetajad laulumänge mardi- ja kadripäeval, samas selgub tema uurimusest, et enam mängitakse veel mihklipäeval ja jüripäeval.

Neljanda uurimisküsimusega otsis töö autor vastust pärimuslike laulumängude olulisuse kohta õppetegevustes. Gyovani & Hevesi (2015) tõid välja, et laulumängudes peegelduvad kogukonna kultuur ja kombestik. Tulemustest selgub, et kohaliku Põlva maakonna pärimuslike laulumängude õpetamist 5-7 aastastele lastele pidas äärmiselt oluliseks 40% vastajatest, täiesti ebaoluliseks ei hinnanud seda keegi.

Viiendas uurimisküsimuses uuris autor kõige sagedamini kasutatavate laulumängude nimetusi ja allikaid, kust lasteaiaõpetajad leiavad laulumängude alast materjali. Tulemustest selgub, et kõige enam mängitud laulumängud on „Kes aias“, „Me lähme rukist lõikama“, „Mina olen rikas mees“ ja „Üks peremees võttis naise“. Laulumängude alast materjali saavad lasteaiaõpetajad kõige sagedamini koolitustelt ja internetist.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Põlva maakonna lasteaiaõpetavad väärtustavad kohalikku pärimust ja annavad teadmisi edasi lastega laulumänge mängides. Laulumängude mängimisel hindavad õpetajad enam sotsiaalsete oskuste kujundamist kui lauluoskuse arendamist. Uurimuse käigus selgunud laulumängude nimekiri koosneb aastakümnete jooksul kasutusel olnud laulumängudest, mis näitab järjepidevust pärimuskultuuri edasikandmisel.

Uurimistöö praktiliseks väärtuseks on teadmine, et Põlva maakonna lasteaiaõpetajad kasutavad ühe õppemeetodina laulumänge erinevates tegevustes. Uurimusest selgunud laulumängude kasutamise võimalused annavad ideid teistele lasteaiaõpetajatele, kes siiani ei ole laulumänge õppetegevustes kasutanud. Töö autori arvates saab laulumänge kasutada hästi ka emakeele ja matemaatika õppimisel, sest liikumise kaudu omandab laps teadmisi palju

paremini kui laua taga töölehti täites. Samuti soovitab autor lasteaiaõpetajate täienduskoolitustel rõhutada rohkem laulumängude olulisust õppimisel. Edaspidi võiks uurida laulumängude kasutamist teistes maakondades ja teistel haridusastmetel

Uurimistöö piiranguna näeb autor väikest valimit, kuna osad Põlva maakonna lasteaiaid ei olnud nõus uuringus osalema.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli saada ülevaade laulumängude kasutamise eesmärkidest, määrast ja kasutatavate laulumängude nimistust 5-7 aastaste laste õppetegevustes Põlva maakonna lasteaedades.

Töö eesmärgist lähtudes püstitas uurimistöö autor järgmised uurimisküsimused:

- 1) Millisel eesmärgil ja kui sageli kasutavad lasteaiaõpetajad 5-7 aastaste laste õppetegevustes laulumänge?
- 2) Kuidas on seotud lasteaiaõpetaja hinnangul tema huvi laulmise vastu laulumängude kasutamise sagedusega 5-7 aastaste laste õppetegevustes?
- 3) Millisel rahvakalendri tähtpäeval kasutavad lasteaiaõpetajad laulumänge kõige sagedamini?
- 4) Kui oluliseks peavad lasteaiaõpetajad Põlva maakonna pärimuslike laulumängude õpetamist 5-7 aastaste laste õppetegevustes?
- 5) Milliseid laulumänge kasutavad lasteaiaõpetajad 5-7 aastaste laste õppetegevustes ning millistest allikatest saadakse materjale?

Uurimistöös kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit. Valimi moodustasid 34 Põlva maakonna lasteaiaõpetajat, kes on viimase kolme aasta jooksul töötanud 5-7 aastaste lastega.

Uurimistöö tulemustest selgus, et kõige enam kasutavad lasteaiaõpetajad laulumänge tähtpäevade tähistamisel, hommikuringi tegevustes ja Eesti rahvatraditsioonide tutvustamisel. Vähem olulisena toodi välja lapse lauluoskuse- ja muusikaliste võimete arendamine. Laulumänge kasutatakse õppetegevustes paar korda nädalas. Tulemustest selgus ka, et mida kõrgemalt lasteaiaõpetaja oma lauluoskust hindas, seda sagedamini kasutas ta laulumänge 5-7 aastaste laste õppetegevustes. Küsitluse tulemused näitasid, et kõige enam mängitakse laulumänge jõulupühadel, mardi- ja kadripäeval, vastlapäeval. Tulemustest selgus ka, et lasteaiaõpetajad peavad oluliseks kohalike pärimuslike laulumängude õpetamist. Kõige sagedamini mängitakse selliseid laulumänge nagu „Kes aias“, „Me lähme rukist lõikama“, „Mina olen rikas mees“, „Üks peremees võttis naise“.

Märksõnad: laulumängud, õppetegevus, lapsed vanuses 5-7 aastat.

SUMMARY

THE USE OF SINGING GAMES IN TEACHING CHILDREN AGED 5-7 IN NURSERY SCHOOLS IN PÕLVA COUNTY

The aim of this Bachelor's thesis was to provide an overview of the objectives of using singing games, the extent of their use and the list of singing games used in teaching children aged 5-7 in nursery schools in Põlva County.

As such, the author posed the following research questions:

- 1) How often and for what purpose do nursery school teachers use singing games in teaching children aged 5-7?
- 2) To what extent do nursery school teachers consider their own interest in singing a factor that influences the frequency of their use of singing games in teaching children aged 5-7?
- 3) On which folk calendar holidays are nursery school teachers more likely to use singing games?
- 4) How important do nursery school teachers in Põlva County consider the use of traditional singing games in teaching children aged 5-7?
- 5) What kind of singing games do nursery school teachers use in teaching children aged 5-7 and where do they get their materials?

The study applied the quantitative method. The sample included 34 nursery school teachers in Põlva County who had worked with children aged 5-7 in the last three years.

The study showed that nursery school teachers mostly use singing games to celebrate holidays, in morning group activities and to introduce Estonian folk traditions. Developing children's singing and musical skills was deemed less important. Singing games are used in teaching a couple of times a week. Additionally, the results revealed that teachers who rated their own singing ability more highly were also more likely to use singing games in teaching children aged 5-7. The survey results showed that singing games are most often played during Christmas, Martinmas, St. Catherine's Day and Shrove Tuesday. The results also revealed that the nursery school teachers consider it important to teach local traditional singing games. The most popular games are *Kes aias*, *Me lähme rukist lõikama*, *Mina olen rikas mees* and *Üks peremees võttis naise*.

Keywords: singing games, teaching, children aged 5-7.

TÄNUSÕNAD

Täna Põlva maakonna lasteaiaõpetajaid, kes olid nõus vastama ankeedile. Samuti täna lasteade direktoreid nõusoleku eest uurimuse läbiviimiseks nende lasteaias.

AUTORSUSE KINNITUS

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri: .....

Kuupäev: .....

KASUTATUD KIRJANDUS

- Brotherus, A., Hytönen, J., & Krokfors, L. (2001). *Esi- ja algõpetuse didaktika*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Eesti Folkloorinõukogu. Külastatud aadressil <http://www.folkloorinoukogu.ee/>
- Gustavson, M. (2004). *Laste aeg- laste aed*. Tallinn: Kirjastus PreMark.
- Goddard Blythe, S. (2000). Liikumise ja muusika tähtsusest õppimisel. *Kooruke ja Iva*, 1, 5-10.
- Gyovai, A., & Hevesi, T.M. (2015). The role of games in the relationship between the individual and community. *Studia Universitatis Babes Bolyai, Musica*, 2.
- Haavik, Õ. (2006). *Eesti rahvakombeid läbi aastaringi*. Tallinn: Õie Haavik ja kirjastus Agro.
- Hainsoo, M. (2015). *Traditsiooniliste laulumängude kasutamise võimalused tänapäeval*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Hargreaves, D.J., Miell, D., & Macdonald, A.R. (2002). *What are musical identities, and why are they important?* Külastatud aadressil https://www.researchgate.net/publication/252461217_What_are_musical_identities_and_why_are_they_important
- Huizinga, J. (1992). Mängu kui kultuurinähtuse olemus ja tähendus. *Akadeemia*, 3, 656-657.
- Hujala, E. (2004). Põhilisi lähtekohti arutluses eelõpetusest. A. Kons (Toim). *Uuenev alusharidus*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo.
- Ilmjärv, K., & Särg, T. (2009). *Eesti rahvamuusika*. Külastatud aadressil [www.folkloore.ee/muusika/ eesti rahvamuusika.htm](http://www.folkloore.ee/muusika/eesti_rahvamuusika.htm)
- Jürimäe, M. & Treier, J. (2008). *Õppekavad ja lasteaed*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kaus, K. (2014). Émile Jaques-Dalcroze'i rütmika ja pedagoogilised põhimõtted. K. Kiilu (Koost). *Muusikaõpetuse didaktika*. Tallinn: Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
- Keltikangas- Järvinen, L. (2011). *Sotsiaalsus ja sotsiaalsed oskused*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- Kera, S. (2004). *Üheskoos teel*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo.
- Kiilu, K., & Muldma, M. (2009). Valdkond muusikaõpetus. E. Kulderknup (Toim). *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad* (lk 91-108). Tallinn: Kirjastus Studium.
- Kikas, E., & Niilo, A. (2008). Mäng. E. Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 120-137). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kivi, J., & Meeksa, I. (2011). *Muusikategevuste loomine*. Tea ja Toimeta alushariduses. Tallinna Ülikool Haridusteaduste Instituut.

- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja* 2008. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Kultuuriministeerium. Külastatud aadressil <http://www.kul.ee/et/tegevused/rahvakultuur>
- Leppik, P. (2000). *Lapse arendamine ja õpetamise probleeme koolis*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Liivak, M. (2000). *Kaks sammu sissepoole*. Tallinn: Talmar & Põhi.
- Lindqvist, G. (1995). *The Aesthetics of play: a didactic study of play and culture in preschools*. Uppsala: University of Uppsala.
- Linnus, E. (2013). *Pärimuskultuuri osa väärtuskasvatuses Põlva lasteaedades*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Mirov, R. (1998). *Regivärsilise ekspositsioonlauluga voormängud*. Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- Muldma, M. (2008). Muusikaline kasvatus. E. Kikas (Toim). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk.256- 271). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Nevanen, S., Ruismäki, H., & Juvonen, A. (2014). Kindergarten and school as a learning environment for art. *International Journal of Education through Art, 1*. Külastatud aadressil https://www.researchgate.net/profile/Heikki_Ruismaeki/publication/263611126_Kindergarten_and_school_as_a_learning_environment_for_art/links/54d215590cf28959aa7c0afd.pdf
- Peterson, T. (2008). Koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korraldamine. E. Kulderknup (Koost ja Toim). *Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus* (lk 16-28). Tallinn: Kirjastus Studium
- Pindis, A. (2016). *Setu kultuurile omased lastemängud setumaal elavate inimeste mälestuste näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Pullerits, M. (2004). *Muusikaline draama algõpetuses- kontseptsioon ja rakendusvõimalusi lähtuvalt C.Orffi süsteemist*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Pullerit, M. (2005). Laps ja muusika. L. Kivi, & H. Sarapuu (Koost). K. Henno (Toim). *Laps ja lasteaed* (lk 213-226). Tartu: Atlex.
- Põlva maakonna arengukava 2015-2020. Külastatud aadressil <http://www.polvamaa.ee/documents/876469/2280873/P%C3%B5lvamaa+arengukava+2015-2020.pdf/a1f3b5c8-cd79-441f-9a3802f27f241c0e?version=1.0&inheritRedirect=true>
- Päts, R. (2010). *Muusikaline kasvatus üldhariduskoolis*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.

- Roose, C. (2003). *Kooli folkloorikogumik*. Tallinn: Avita.
- Rüütel, I. (1980). *Eesti uuemad laulumängud I*. Tallinn: Kirjastus Eesti Raamat.
- Rüütel, I. (1999). Laps ja folkloor. M. Vikat (Koost). *Laps ja folkloor*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Saarits, Ü. (2005). Sotsiaalne areng. L. Kivi, & H. Sarapuu (Koost). K. Henno (Toim). *Laps ja lasteaed* (lk 67- 94). Tartu: Atlex.
- Salmon, S. (2012). Musica humana1- thoughts on humanistic aspects of Orff-Schulwerk. *Orff-Schulwerk Informationen*, 87, 13-19.
- Sinkkonen, J. (2011). *Mida on lapsel kasvamiseks vaja?* Tallinn: Kirjastus Varrak.
- Zhou, J. (2015). The Value of Music in Children's Enlightenment Education. *Open Journal of Social Sciences*, 3, 200-206.
- Tampere, H. (1958). *Eesti rahvalaule viisidega III*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Tuul, M., Ugaste, A. & Valk, T. (2009). Mängu tähtsus lapse arengus ning mängu juhendamine. E. Kulderknup, (Koost ja Toim). *Üldoskuste areng koolieelses eas* (lk 44-62). Tallinn: Kirjastus Studium.
- Tinn, T. (2015). *Laste sotsiaalsete oskuste kujundamine muusikaalastes ühistegevustes waldorflasteaias Aruküla waldorflasteaia näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Ugaste, A. (2005). Laps ja mäng. L. Kivi, & H. Sarapuu (Koost). K. Henno(Toim). *Laps ja lasteaed*, (lk 154-171). Tartu: Atlex.
- Vikat, M. (1999). *Laps ja folkloor*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Õunpuu, L. (2014). Kvantitatiivse uurimistöö olemus. E. Kärner (Toim). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes* (lk 55, 143). Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <http://dspace.ut.ee/handle/10062/36419/>

Lisad.

Lisa 1. Ankeet lasteaiaõpetajatele.

Olen Tartu Ülikooli üliõpilane ning seoses oma bakalaureusetööga palun teie abi andmete kogumisel. Uurin, kuidas Põlva maakonna lasteaiaõpetajad kasutavad 5-7 aastaste laste õppetegevustes laulumänge ning kuidas neid seostatakse eesti rahvakalendri tähtpäevadega. Küsimustik on anonüümne ja tulemusi kasutan vaid oma uurimistöös. Palun teil vastata põhjalikult, et saada hea ülevaade laulumängude kasutamise kohta.

Kui töö on valmis, võin soovi korral tulla teie lasteaeda uuringu üldisi tulemusi tutvustama.

1. Teie vanus: .....

2. Kui kaua olete töötanud lasteaiaõpetajana: .....

3. Milline on Teie varasem isiklik kogemus muusikavaldkonnas:

.....

.....

.....

.....

4. Mis iseloomustab Teie suhet laulmisse kõige paremini? Palun tõmmake sobivale vastusevariandile ring ümber.

a) ma ei laula

b) vahetevahel laulan meelsasti

c) meeldib laulda

d) laulmine on minu lemmiktegevusi.

5. Mis on Teie arvates laulumäng?

.....

.....

.....

.....

6. Kui oluliseks peate laulumängude kasutamist rühma igapäevategevustes 5 palli skaalal (1-täiesti ebaoluline, 5- äärmiselt oluline). Palun tõmmake sobivale vastusevariandile ring ümber ja põhjendage.

1

2

3

4

5

.....

.....

7. Kui sageli kasutate laulumänge 5-7 aastaste laste igapäevastes õppetegevustes. Palun tõmmake sobivale vastusevariandile ring ümber.

- a) iga päev
- b) paar korda nädalas
- c) kord nädalas
- d) mitu korda kuus
- e) kord kuus
- f) muu .....

8. Millisel eesmärgil kasutate laulumänge 5-7 aastaste laste õppetegevustes?

.....

.....

.....

.....

.....

9. Palun märkige tabelisse ristiga, milliste eesti rahvakalendri tähtpäevade tähistamisel lasteaias kasutate laulumänge (1- enamasti mitte, 2- vahetevahel, 3- enamasti mängime, 4- seda tähtpäeva ei tähistata meie lasteaias).

Tähtpäeva nimetus	1	2	3	4
Kolmekuningapäev				
Küünlapäev				
Sõbrapäev				
Vastlapäev				
Emakeelepäev				
Lihavõttepühad				
Karjalaskepäev				
Jüripäev				
Suvisted e. nelipühad				
Jaanipäev				
Mihklipäev				
Hingedepäev				
Mardipäev				
Kadripäev				
Jõulupühad				
Näärid				

10. Kuidas Teie arvates mängivad lapsed laulumänge kaasa? (1- ei mängi kaasa, 5- mängivad meelsasti). Palun tõmmake sobivale vastusevariandile ring ümber ja põhjendage.

1   2   3   4   5

.....

.....

.....

11. Kas laulumängude mängimisel lapsed laulavad kaasa? Palun tõmmake sobivale vastusevariandile ring ümber.

- a) ei laula
- b) mõnes kohas, kus viis ja sõnad on hästi meelde jäänud
- c) enamasti küll.

12. Kuidas suhtuvad lapsed Teie arvates laulumängude mängimisse?

.....

.....

.....

13. Millise saatemuusika järgi laulumänge mängite. Palun tõmmake sobivale vastusevariandile ring ümber (võib olla ka mitu varianti).

- a) oma hääl
- b) klaver/ süntesaator
- c) viiul.
- d) plokkflööt.
- e) akordion
- f) lõõts
- g) kannel
- h) CD plaat
- i) muu.....

14. Kas mängite laulumänge lastega koos? Palun tõmmake sobivale vastusevariandile ring ümber.

- a) enamasti küll
- b) juhendan laste mängu eemalt, kuna saadan seda ise pilliga
- c) oleneb olukorrast
- d) ei.

15. Kui tähtsaks peate Põlva maakonna pärimuslike laulumängude õpetamist 5-7 aastaste laste õppetegevustes (1- täiesti ebaoluline, 5- äärmiselt oluline). Palun tõmmake sobivale vastusevariandile ring ümber ja põhjendage.

1   2   3   4   5

.....

.....

.....

.....

.....

16. Milliseid laulumänge kasutate 5-7 aastaste laste õppetegevustes kõige sagedamini (pealkirjad)?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

17. Kust olete saanud laulumängude alast materjali?

.....

.....

.....

.....

.....

Tänan vastamise eest.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Lemme Kramp
(sünniaeg 22.oktoober, 1968)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose,
„Laulumängude kasutamine 5-7 aastaste laste õppetegevustes Põlva maakonna lasteaedades“,

mille juhendajad on Maria Jürimäe, Marju Järvpõld

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu alates **24.05.2017** kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 24.05.2017